

ГИЁХВАНДЛИККА ҚАРШИ ҲАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК

Raxmatov Umrzoq Nusratovich Jamoat xavfsizligi

universiteti magistratura tinglovchisi

Аннотация. Мақолада гиёхвандликка қарши ҳалқаро ҳамкорликнинг долзарблиги ва зарурияти миллий ва хорижий қонунчилик, ҳуқуқшунос олимларнинг назарий фикрлари, суд–тергов амалиёти таҳлили асосида ўрганилган, ҳамда гиёхвандликни олдини олдини олиш ва жавобгарликни такомиллаштиришга оид тақлиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Таянч иборалар: ёшлар, вояга етмаган, бола, гиёхвандлик, ғайриижтимоий, ғайриҳуқуқий, хатти–ҳаракат, жалб қилиш, хулқ–атвор, ҳуқуқбузарлик, жиноят, олдини олиш.

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В БОРЬБЕ С НАРКОМАНИЕЙ

Аннотация. В статье исследуется актуальность и необходимость международного антинаркотического сотрудничества на основе национального и зарубежного законодательства, теоретических мнений ученых–юристов, анализа судебной и следственной практики, а также разрабатываются предложения и рекомендации по профилактике наркомании и повышению ответственности.

Базовые фразы: молодежь, несовершеннолетний, ребенок, поддавка, антисоциальный, антисоциальное поведение, привлекательность, поведение, правонарушение, преступность, профилактика.

INTERNATIONAL COOPERATION AGAINST ADDICTION

Annotation. The article explores the relevance and necessity of international anti-drug cooperation on the basis of national and foreign legislation, theoretical opinions of legal scholars, analysis of judicial and investigative practice, and develops proposals and recommendations on the Prevention of drug addiction and the improvement of responsibility.

Base phrases: youth, minor, child, giveaway, anti-social, anti-social, behavior, attraction, behavior, offense, crime, prevention.

Ҳаммамизнинг олдимизда турган муҳим масала бу ёшлар ўртасида ҳуқуқбузарликлар ва жиноятчиликнинг олдини олиш. Чунки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг таъбири билан айтганда “...ёшлар бизнинг келажагимиз” [1]. Бироқ, бугунги кунда дунёни ташвишлантираётган гиёхвандлик, наркобизнес каби иллатлар инсон ҳаётига хавф солмоқда.

Гиёҳвандлик билан боғлиқ жиноятларни содир этаётганларнинг 28 фоизга яқинини ўттиз ёшга тўлмаганлар, салкам 15 фоизини эса аёллар ташкил этар экан. Жаҳон ҳамжамияти бундай кўринишга чек қўйиб вазиятни барқарорлаштириш юзасидан турли тадбир ва услубларни ишга солаётир. Жумладан, БМТ Бош Ассамблеяси 1991 йилда “Гиёҳвандлик воситалари устидан назорат бўйича халқаро дастур”ни (UNDKP) ишлаб чиққан эди. Бу дастур бўйича БМТнинг гиёҳвандлик моддалари устидан назорат бўйича барча фаолияти мувофиқлаштирилди. 1997 йилда эса БМТ томонидан “Гиёҳвандлик моддалари устидан назорат ўрнатиш ва жиноятчиликнинг олдини олиш бошқармаси ташкил этилди. Бошқарма гиёҳвандлик моддалари савдоси, уюшган жиноятчилик, терроризм каби ҳолатларга қарши глобал миқёсда кураш олиб бормоқда [2].

Ўзбекистонда ҳам гиёҳвандликка қарши кураш борасида жиддий ишлар амалга оширилмоқда. Ўзбекистон гиёҳвандлик воситалари тўғрисидаги БМТнинг 1961 йилги ягона Конвенцияси ҳамда “Гиёҳвандлик воситаларининг қонунга ҳилоф равишда муомалада бўлишига қарши кураш тўғрисида”ги БМТ Конвенциясига қўшилган [3]. Конвенцияга кўра барча турдаги гиёҳвандлик операсиялари учун жиноий жавобгарлик белгиланган. Бундай моддалар истеъмоли ва уларнинг ноқонуний айланишига қарши курашишда БМТ ҳамкорлигида комплекс чора-тадбирлар дастури доирасида амалий ҳаракатлар олиб борилмоқда. Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Бош Прокуратураси 2002 йилдан бери БМТнинг 1988 йилдаги “Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар билан қонунга ҳилоф равишда муомала қилишга қарши кураш тўғрисида”ги конвенциясининг 7-моддаси доирасида Ўзбекистон Республикасининг марказий идораси ҳисобланиб, бу борада халқаро ташкилотлар билан яқиндан ҳамкорлик қилиб келмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 14 майдаги “Жиноят ва жиноят-просессуал қонунчилиги тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига илова қилинган Ўзбекистон Республикасининг Жиноят ва жиноят-просессуал қонунчилигини такомиллаштириш концепциясида “жиноят қонунчилигининг, айниқса, ижтимоий хавфи катта бўлмаган ва унча оғир

бўлмаган жиноятларни биринчи маротаба содир этган, шунингдек, аҳолининг ижтимоий заиф қатламлари – вояга етмаганлар, кексалар, ногиронлиги бўлган шахслар, ҳомиладор аёллар ва қарамоғида вояга етмаган болалари бўлган ёлғиз шахсларга нисбатан янада инсонпарварлигини таъминлаш, жиноят просессига жалб этилган вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашга қаратилган жиноий-ҳуқуқий нормаларни такомиллаштириш [4]” каби устувор вазифалар белгилаб берилганини алоҳида эътироф этадиган бўлсак, вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш ҳамда уларни қонунчилик нуқтаи назаридан мустаҳкамлаб қўйиш муҳим ҳисобланади.

Кун сайин ҳаётимиз ўзгариб, турмушимиз фаровонлашиб бормоқда. Қай бир соҳани олманг ҳавас қилса арзигулик муваффақиятларга эришилмоқда. Ёшларни ҳар томонлама камол топиши учун барча шароитлар мавжуд. Лекин, эришилаётган ютуқларимизга раҳна солаётган ҳаракатлар ҳам талайгина, уларга қарши вақтида курашмасак, кўзланган мақсадга етиш мушкул. Чунончи, жиноятчиликни энг хавфли тури бу гиёҳванд моддалар билан шуғулланиш, уни экиш, тарқатиш, сотиш ҳисобланади. Чунончи, бундай ҳаракатлар инсон ҳаётини издан чиқаради, жамиятни таназзулга дучор бўлишига сабабчи бўлади. Бу жиноятга қарши ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар билан ҳамкорликда соғлиқни сақлаш, маориф, жамоат бирлашмалари, маҳалла фуқаролар йиғинлари бир ёқадан бош чиқариб курашишлари зарур. Гиёҳванд моддалардан бизнес сифатида фойдаланиш оқибатлари ҳам касалланиш сонини ошириб боришига сабаб бўлмоқда. Кўрилаётган барча чоратadbирларга қарамасдан, бир ҳолат ҳамон ташвишли бўлиб бормоқда. Яъни Афғонистон ва Тожикистон Республикаларидан наркобизнес гуруҳлари давлатимизга, МДХ мамлакатларига ғайриқонуний гиёҳфурушлик жиноий ҳаракатларини амалга оширишга ҳаракат қилмоқдалар, Ҳар йили Афғонистонда тўрт минг тонна қорадори етиштирилар экан, унинг ўттиз фоизи МДХ давлатлари ҳудудидан ўтади.

Давлатимиз чегараларидан ўз ғаразли мақсадларини амалга ошириш ни ятида кириб келаётганлар ҳам йўқ эмас. Республикамизда гиёҳвандликка қарши кескин

кураш кетаётган, зарур амалий ҳуқуқий чоралар кўрилаётган бир пайтда гиёҳвандлик воситалари билан ноқонуний муомала қилиш билан боғлиқ жиноятлар ҳанузгача учраб турибди. Афсусланарлиси, ўтган асрда гиёҳвандлик воситаларининг ноқонуний савдоси билан асосан йирик жиноий уюшмалар шуғулланган бўлса, бугунги кунда аҳолининг турли табақалари, баъзан аёллар ҳамда вояга етмаганларнинг ҳам ушбу жиноятга қўл уриши ҳоллари кузатилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексида гиёҳванд моддаларни экиш, тайёрлаш, истеъмол қилганлик учун жавобгарлик қонунлаштирилган, яъни гиёҳванд ва психотроп моддаларни қонунга хилоф равишда ўтказганлик учун 10 йилдан 20 йилгача озодликдан маҳрум этилади. Уларни тайёрлаб, сақлаганлик учун эса 5 йилдан 10 йилгача озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланган. Бундан ташқари тасодифан адашиб, ушбу ишга қўл урган шахслар гиёҳванд моддаларни ўз ихтиёри билан топширса, жиноий жавобгарликдан озод этилади.

Гиёҳвандлик балоси чегара билмайди, дунё бўйича ОИТС, гиёҳвандлик, халқаро терроризм каби иллатлар инсоният бошига қанчадан-қанча кулфатлар келтириши ҳаммага аён. Шунинг учун ушбу иллатга қарши барча давлатларда чоратадбирлар кўрилкоқда.

Гиёҳвандлик бутун дунё ҳам жамиятини ташвишга солган энг ката муаммолардан бири. Гиёҳвандлик ижтимоий иктисодий иллатларга қарши курашда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида гиёҳвандлик моддалари назорат қилиш миллий маркази фаолият курсатиб бормоқда. Шу билан бир каторда бунга қарши курашувлардан яна бири кишиларнинг ҳаёти, манавий дунё қарашлари кашшок булмаслиги улар уз қобилиятига қура бирон бир фойдали иш билан машғул бўлиши ҳамда спорт, участка ва бошқа соҳаларда шугулланиш мақсадга мувофиқ. Аср вабоси бўлмиш гиёҳвандликнинг олдини олиш нафакат тиббиёт ходимлари балки ҳаммамизнинг вазифамиздир. Бу зарарли иллатларни олдини олиш аввало оиладан бошланади. Ўзбекистон Республикасида 1999 йилда "Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалари тугрисида"ги қонуни қабул қилинган [5]. Ҳеч бир инсон онадан гиёҳванд бўлиб туғилмайди. Уни келтириб чиқарадиган бир катор

сабаблар мавжуд. Хозирги кунда хатто усмир ёшлар, аёллар уртасида гиёҳванликка ружу куйиш холлари учраб келмокда [6, 102]. Болалар уртасидаги гиёҳвандликнинг таркалишига аввалом бор ота- оналар, укув муассасалари ҳамда кенг жамоатчилик айбдордир [7, 93]. Президентимиз таъкидлаб утканидек, биз онгли, мустакил фикрли, манавиятли инсонни тарбиялашимиз барча куч ва имкониятларимизни шу масалани ижобий хал булишига каратмогимиз лозимдир.

Хулоса қилиб айтганда, гиёҳвандлик воситаларини истеъмол қилиш шахсни жамиятдан ажратибгина қолмай, унинг инсоний қиёфасини йўқотишга ва турлитуман жиноятларни содир қилишига сабаб бўлади. Шунинг учун ҳам бу иллатни таркатаётган кимсаларга нисбатан аёвсиз курашиш бугуннинг долзарб вазифаларидан биридир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Конституция ва қонун устуворлиги – ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамиятининг энг муҳим мезонидир. / Президент Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 27 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси – <https://president.uz/uz/lists/view/3119>
2. Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности (УНП ООН) (unodc.org) World Drug Report 2022 \\
<https://www.unodc.org/unodc/ru/index.html>
3. Конвенция ООН о борьбе против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ \\
https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conv_drugs.shtml
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 14 майдаги “Жиноят ва жиноят-процессуал қонунчилиги тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига илова қилинган Ўзбекистон Республикасининг Жиноят ва жиноят-процессуал қонунчилигини такомиллаштириш концепцияси – (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 15.05.2018 й., 07/18/3723/1225-сон, 01.10.2018 й., 06/18/5547/1975-сон).
5. Ўзбекистон Республикасининг 1999 йил 19 августдаги “Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида”ги 813-I-сон Қонуни \\
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1999 й., 9-сон, 210-модда; 2001 й., 1-2-сон, 23-модда; 2003 й., 1-сон, 8-модда; Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2006 й., 41-сон, 405-модда; 2015 й., 33-сон, 439-модда; 2017 й., 16-сон, 265-модда, 24-сон, 487-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 23.10.2018 й., 03/18/503/2080-сон; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2019 й., 2-сон, 47-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 24.05.2019 й., 03/19/542/3177-сон, 13.09.2019 й., 03/19/567/3737-

сон; 18.03.2020 й., 03/20/612/0326-сон, 22.07.2020 й., 03/20/629/1087-сон, 28.10.2020 й., 03/20/644/1415-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021 й., 03/21/683/0375-сон; 02.06.2022 й., 03/22/774/0467-сон

6. Рустамбоев М.Х. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига шарҳ. Умумий қисм. – Тошкент: “Адолат”, 2016. – 104-105 б.

7. Ахроров Б.Д. Жиноят қонунчилигининг вояга етмаганлар тўғрисидаги нормаларини либераллаштириш масалалари. “Ёшларга оид давлат сиёсатининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш” мавзусидаги илмий-назарий конференция материаллари. – Тошкент: ТДЮИ, 2008. – 103 б.

